

Олга Павковић*

Институт за политичке студије, Београд

ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА ПРЕМА КРАЉЕВИНИ САУДИЈСКОЈ АРАБИЈИ ОД 2009. ДО 2017. ГОДИНЕ**

Сажетак

Предмет овог истраживања представљају односи Сједињених Америчких Држава и Краљевине Саудијске Арабије у проблемским областима енергетске и војне безбедности у периоду од 2009. до 2017. године. У првом делу рада дат је преглед дипломатских односа САД и Саудијске Арабије за време администрација Барака Обаме, други део рада је посвећен односима две земље у области војне безбедности, док се трећи део односи на енергетску безбедност. Основна претпоставка овог рада је да је у периоду после 2009. године дошло до смањења америчке енергетске зависности од држава на Блиском истоку, укључујући и Саудијску Арабију, док је зависност земаља на Блиском истоку у области војне безбедности, а пре свега Саудијске Арабије, остала непромењена. Услед тога, у раду се претпоставља да постоје односи асиметричне међузависности између две државе. Рад је емпиријске природе, али је вођен теоријом комплексне међузависности у међународним односима.

* Електронска адреса ауторке: olga.pavkovic@ips.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта „Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција” (бр. 179009), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Кључне речи: спољна политика, Блиски исток, Сједињене Америчке Државе, Краљевина Саудијска Арабија, енергетска безбедност, војна безбедност, међузависност

1. УВОД

Блиски исток је регион који традиционално заузима значајно место у међународним односима, а у складу са тиме, он је кроз историју често био поприште сучељавања интереса великих сила. У периоду Хладног рата, Блиски исток је имао посебан значај за америчку спољну политику, првенствено због енергетске безбедности, али и као важна геополитичка арена. Његов значај није опао ни у постхладноратовском периоду, већ је америчка спољна политика још више била усмерена ка овом региону у периоду након терористичких напада 2001. године. У Енергетској повељи (*Energy Charter*) период са почетка 21. века се квалификује као доба „енергетске несигурности” (*energy insecurity*) у контексту ратова у Авганистану и Ираку и каснијих сукоба у региону.¹

Први мандат председника Барака Обаме (*Barack Obama*) означио је почетак извесних промена у спољној политици према земљама Блиског истока. Иако то није значило потпуно повлачење из овог региона, постепено је дошло до смањења његовог значаја за Сједињене Америчке Државе. У контексту ових промена, отворила су се бројна питања о америчком положају на Блиском истоку, о политици коју САД води према државама које су дугогодишњи савезници, као и према државама које су према њима биле непријатељске, а у великој мери и о односу са другим великим силама.

Предмет овог истраживања представљају односи Сједињених Америчких Држава и Краљевине Саудијске Арабије у енергетској и војној безбедности. Временски, предмет је ограничен на период од 2009. до 2017. године, односно на два мандата америчког председника Барака Обаме.

1) *International Energy Security: Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries*, Energy Charter Secretariat, March 2015, стр. 8.

Кад се говори о Блиском истоку, усваја се његова дефиниција која обухвата тзв. „шири регион Блиског истока” (*The Greater Middle East*)² и која није територијално ограничена само на Азију. Ипак, предмет овог рада је просторно ограничен на једну државу на Блиском истоку, Краљевину Саудијску Арабију, која је методом студије случаја изабрана као типични представник одређене групе држава на Блиском истоку – Саудијска Арабија је једна од највећих произвођача и извозница нафте и има развијене односе са САД. Две кључне проблемске области које се истражују у овом раду и које у великој мери дефинишу свеукупне односе САД и Саудијске Арабије су енергетска и војна безбедност. Истраживање ових проблемских области у односима две државе је значајно за разумевање промењеног контекста енергетске безбедности на Блиском истоку.

Приликом дефинисања енергетске безбедности, може се наићи на извесне тешкоће, пре свега зато што енергетска безбедност спада у суштински спорне појмове. Поред тога, у обзир се мора узети специфични контекст у коме она настаје. Овде се првенствено мисли на различитост дефиниција енергетске безбедности у зависности од тога да ли се ради о држави увозници или извозници нафте. Дефинисање овог концепта додатно је отежано чињеницом да енергија спада у стратешко добро, као и да енергетска безбедност у себи садржи више различитих димензија. Када је реч о енергентима, а посебно о нафти, може се закључити да она спада у стратешко добро због своје војне и цивилне употребе, као и због чињенице да је њена количина ограничена, а још увек не постоје супститути једнаког квалитета. Према Мајклу Т. Клеру (*Michael T. Klare*), енергетска безбедност има спољнополитичку и војну димензију, док Радослав Гађиновић сматра да она укључује стратегијску, политичку, војну, економску и еколошку димензију.³

2) Andrew Scobell, “Why the Middle East matters to China?” in: *China’s Presence in the Middle East: The Implications of the One Belt, One Road Initiative* (eds. Niv Horeish, Anoushiravan Ehteshami), Routledge, Taylor and Francis Group, New York and London, 2018, стр. 19; Eugenio Lili, *New Beginning in US-Muslim Relations: President Obama and the Arab Awakening*, Palgrave MacMillan, London, 2016, стр. 18.

3) Majkl T. Kler, „Energetska bezbednost” u: *Uvod u studije bezbednosti* (priredio: Pol Vilijams), JP Službeni Glasnik, 2012, стр. 606; Радослав Гађиновић, „Енергетска безбедност државе”, *Политика националне безбедности*, Институт за политичке студије, год. V, vol. 6, бр. 1/2014, стр. 15.

Државе које увозе нафту и гас при дефинисању енергетске безбедности стављају нагласак на довољну количину залиха енергије, приступачне цене, различите извознике и адекватну инфраструктуру за снабдевање енергентима.⁴ Већина дефиниција енергетске безбедности је формулисана из угла држава увозница и сматра се да је сигурност потражње за енергентима инкорпорирана у дефиницију на иницијативу највећих извозница нафте попут Саудијске Арабије тек након пада цена нафте 1986. године.⁵ Дакле, земље извознице више вреднују „високе цене и стабилну тражњу (...) одржавање максималне контроле над својим енергетским индустријама, уз довољне домаће или стране инвестиције како би могле да одрже или повећају аутпут и сигурност да су њихове привреде довољно диверзификоване”.⁶ У складу са тиме, Филип Гејтер-Смит (*Philip Gater-Smith*) наводи да је за Саудијску Арабију енергетска безбедност у највећој мери осигуравање потражње.⁷

Односи Сједињених Америчких Држава и Саудијске Арабије датирају још од тридесетих година прошлог века, а нарочито су били развијени у области енергетске и војне безбедности. Иако су САД још 1936. године отпочеле сарадњу са саудијским нафтним компанијама,⁸ често се као кључни моменат у полету америчко-саудијских односа узима састанак између америчког председника Френклина Делана Рузвелта (*Franklin Delano Roosevelt*) и саудијског краља Абдулазиза ибн Сауда (*Abdul Aziz Ibn Saud*) 1945. године.⁹ С обзиром на повећање америчког увоза нафте из Саудијске Арабије, ова држава је временом постала изузетно важан партнер на Блиском истоку.

4) Robert W. Orttung, Jeronim Perovic, “Energy security”, in: *Routledge Handbook of Security Studies* (eds. Myriam Dunn Cavelty, Victor Mauer), Routledge, Taylor and Francis Group, 2010, стр. 212.

5) *International Energy Security: Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries*, нав. дело, стр. 8.

6) Robert W. Orttung, Jeronim Perovic, “Energy security”, нав. дело, стр. 212.

7) Philip Gater-Smith, “Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties” in: *China’s Presence in the Middle East: The Implications of One Belt, One Road Initiative* (eds. Anoushiravan Ehteshami, Niv Horeish), Routledge, Taylor and Francis Group, 2018, стр. 95.

8) Сарадња је касније прерасла у заједничку компанију под називом Арапско-америчка нафта компанија или Арамко (*Arabian American Oil Company, Aramco*).

9) *U.S.-Saudi Relations*, Council of Foreign Relations, Internet, <https://www.cfr.org/background/under/under-us-saudi-arabia-relations>, 22/05/2019.

Ипак, два нафтна шока 1970-их година су обележила промену „центра гравитације светске производње нафте”¹⁰ јер је већина држава на Блиском истоку, укључујући и Саудијску Арабију, национализовала производњу у области енергије. Може се закључити да су током ове деценије САД постале изразито зависне од увоза енергената на Блиском истоку, што је резултирало повећаном војном, политичком и економском активности у региону.

У складу са наведеном дефиницијом енергетске безбедности, један од главних циљева америчке спољне политике у региону било је обезбеђивање слободног протока нафте из региона, са посебним нагласком на кључне транзитне тачке.¹¹ У ту сврху су коришћени различити инструменти спољне политике, а САД су истовремено развијале дипломатске односе и економске везе са државама у региону, међу којима предњачи Саудијска Арабија.

Поставља се питање како се енергетска безбедност дефинише у САД, с обзиром на промене у домаћој производњи које су наступиле током америчке енергетске револуције. Под енергетском револуцијом се подразумева низ технолошких иновација у бушењу хоризонталних бунара и хидрауличном фрековању које су у великој мери повећале америчку производњу нафте и гаса од 2008. године.¹² С једне стране, сматрамо да је у САД дошло до смањења енергетске зависности¹³ од држава Блиског истока, што је и мишљење великог број аутора који се баве овом темом, а поткрепљено је подацима из различитих извора. Ипак, с друге стране, с обзиром да САД још увек нису нето извозник нафте као и да

10) Majkl T. Kler, „Energetska bezbednost”, нав. дело, стр. 611.

11) Према Администрацији за информације о енергији кључне транзитне тачке или чворишта су мореуз Ормуз, Малајски пролаз, Суецки канал и СУМЕД-нафтовод, мореуз Баб ел-Мандеб, Дански мореузи, Босфор и Дарданели, Панамски канал и Рт Добре Наде. *World Oil Transit Chokepoints*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=WOTC>, 04/05/2019.

12) Види: Olga Pavković, „Uticaj energetske revolucije na politiku administracija predsednika Baraka Obame prema Bliskom istoku”, *Godišnjak FPN*, 2/2018, стр. 184.

13) Енергетска зависност се може дефинисати из угла државе извознице и из угла државе увознице. Кад је реч о другом схватању, енергетска зависност може бити одређена као удео нето увоза стране нафте у укупној потрошњи или као немогућност снабдевања преко алтернативних рута. О смањењу енергетске зависности у САД види: Olga Pavković, „Uticaj energetske revolucije na politiku administracija predsednika Baraka Obame prema Bliskom istoku”, нав. дело, стр. 188.

су интегрисане у постојећи енергетски систем на глобалном нивоу,¹⁴ може се закључити да још увек важи дефиниција енергетске безбедности са становишта државе увознице.

У раду се претпоставља да се Сједињене Америчке Државе и Краљевина Саудијска Арабија налазе у односу комплексне међузависности. Под комплексном међузависности у светској политици Роберт Кохејн (*Robert Keohane*) и Џозеф Нај (*Joseph Nye Jr.*) подразумевају „ситуације које карактеришу реципрочни ефекти између земаља или између актера из различитих земаља”.¹⁵ Три основна својства комплексне међузависности су вишеструки канали повезивања друштава, одсуство хијерархије проблемских области и одсуство војне силе.¹⁶ Кохејн и Нај разликују две врсте зависности – осетљивост и рањивост. Под осетљивошћу (*sensitivity*), они подразумевају подложност трошковима спољних ефеката пре промене политика у циљу њиховог спречавања, односно у постојећем оквиру политика.¹⁷ С друге стране, рањивост (*vulnerability*) подразумева подложност трошковима спољних ефеката чак и након промене политика.¹⁸ Концепт рањивости је, према ауторима, значајнији у истраживању „политике сировина“ (*politics of raw materials*), односно области енергетске безбедности.¹⁹ Иако је висок ниво увоза појединог ресурса значајан индикатор зависности, он не мора нужно да указује и на рањивост, већ може произвести само виши ниво осетљивости.²⁰ За одређивање постојања рањивости у односима најмеродавнији критеријум су трошкови преласка на супституте. У случају нафте, која је стратешко добро, висок ниво увоза из једне земље ће највероватније значити и рањивост.

Прва претпоставка овог рада је да се у периоду од 2009. до 2017. године смањила зависност САД од Саудијске Арабије

14) Bruce Jones, David Stevens, *Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, Brookings Institution Press, Washington D. C., 2015, стр. 5.

15) Robert O. Keohane, Joseph S. Nye Jr, *Power and Interdependence*, 4th edition, Longman, 2012, стр. 7.

16) Исто, стр. 20.

17) Исто, стр. 11.

18) Исто.

19) Исто, стр. 13.

20) Исто.

у области енергетске безбедности као резултат енергетске револуције. Друга претпоставка овог рада је да је зависност Саудијске Арабије у војној безбедности од САД остала иста. Из ове две хипотезе произилази да се односи две земље могу окарактерисати као асиметрична међузависност.

Прихвата се Кохејнова и Најева претпоставка да државе нису једини субјекти међународних односа, што је нарочито видљиво у области енергетске безбедности. Поред држава, у овој области такође значајан утицај имају и компаније, интересне групе, међувладине и невладине организације, појединци и други актери. Ипак, услед ограничености обимом овог рада, њиме ће бити обухваћени само односи између држава као кохерентних јединица, што је само део целокупних односа.

2. ДИПЛОМАТСКИ ОДНОСИ САД И САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ

Кад је реч о дипломатској димензији, САД и Саудијска Арабија имају врло развијене односе, али су они претрпели одређено погоршање за време Обаминог мандата. Ипак, иако је дошло до извесне промене, може се закључити да је Обама тежио очувању односа са Саудијском Арабијом. Обама је имао четири званичне посете Саудијској Арабији, што је највећи број посета једног председника овој земљи у целој америчкој историји.²¹ То указује на значај који САД придају Саудијској Арабији као партнеру и савезнику у региону Блиског истока. Оваква квалификација односа је присутна у већини званичних докумената америчког председника који се односе на Саудијску Арабију у периоду 2009–2017. године. То се читава у чињеници да је недуго након инаугурације, Обама позвао стране лидере, на првом месту премијера Канаде, затим саудијског краља, премијера УК и генералног секретара УН.²²

У првом разговору са тадашњим саудијским краљем Абдулом, Обама је нагласио значај америчко-саудијског

21) Barack Obama, Fact Sheet: Implementation of the U.S.-Gulf Cooperation Council Strategic Partnership Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318508>, 21/05/2019.

22) Barack Obama, Press Release – President's Calls to Foreign Leaders Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323576>, 21/05/2019.

пријатељства, што је и честа тема у већини телефонских разговора двају лидера током првог мандата и у једном делу другог мандата.²³ У марту 2014. године, Обама и краљ Абдула су одржали низ састанака у Ријаду, при чему је наглашен значај билатералних односа две земље. Као најзначајније области сарадње су том приликом издвојене: сарадња у одбрани, борба против тероризма, билатерална трговина и инвестиције, кооперација у области енергије, програми едукације, програми размене, сарадња у науци и технологији, заштита животне средине и здравство.²⁴

Обамина политика према Саудијској Арабији ипак се у извесној мери разликовала од политике његових претходника. Ирански нуклеарни споразум или званично Заједнички свеобухватни акциони план (*Joint Comprehensive Plan of Action*) који су 2015. године потписале сталне чланице Савета безбедности УН и СР Немачка са Исламском Републиком Иран представљао је изузетно значајну промену у америчкој спољној политици према Ирану и уопште према Блиском истоку. Овим споразумом су умањене иранске могућности да развије нуклеарно наоружање, а за узврат делимично су укинуте санкције према овој земљи.

Овај споразум је, међутим, имао своје противнике међу америчким савезницима и партнерима на Блиском истоку, пре свега Саудијску Арабију и Израел.²⁵ Ривалство између Саудијске Арабије и Ирана постоји од 1979. године,²⁶ а

23) Краљ Абдула је преминуо 2015. године, а наследио га је краљ Салман.

24) Barack Obama, Fact Sheet: United States-Saudi Arabia Bilateral Relationship Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucs.edu/node/308847>, 21/05/2019.

25) У једном од интервјуа, Обама је упућен следећи коментар: „...у Заливу је краљ Саудијске Арабије годинама од вас тражио да 'одсечете змији главу', мислећи на Иран. Они чују ово – читају ово и чују вас да кажете 'живите са змијом'." Обама је у својој реплици признао да је Иран био „неодговоран међународни актер” и да разуме да друге државе имају сумње у погледу споразума са Ираном, али је нагласио да се друштва мењају. Наведени одломак сумира Обамину политику према Ирану, односно указује на спремност САД да подрже реинтеграцију Ирана и његов већи ангажман у регионалној политици. Barack Obama, Interview with Jeffrey Goldberg of Bloomberg's "View" Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucs.edu/node/309843>, 21/05/2019.

26) До краја шездесетих година, САД су имале огромне губитке у Вијетнаму, што је смањило њихову могућност да се директно ангажују на Блиском истоку и определило их за примену стратегије пребацивања одговорности на савезнике у региону. Два „носећа стуба”, односно две државе на које су се САД посебно ослањале биле су Саудијска Арабија и Иран. Evan Braden Montgomery, *In the Hegemon's Shadow: Leading States And The Rise Of Regional Powers*,

нарочито је интензивирано након слома режима Садама Хусеина, с обзиром на то да су, након повлачења Ирака, Саудијска Арабија и Иран остали најважнији актери у борби за регионалну хегемонију. Непријатељство две земље у великој мери произилази из различитих виђења ислама (сунитског и шиитског) која пропагирају, али се не своди само на питање идентитета. Реинтеграција Ирана би за Саудијску Арабију значила економске губитке у тренутку кад се она већ суочава са одређеним тешкоћама у извозу, с обзиром на то да Иран спада у државе са великим потенцијалом са трговину енергијом.²⁷ То би такође претило њеном политичком утицају у Заливу, а и шире, а јачање војне моћи Ирана и могућност да он постане нуклеарна сила представљају претњу у традиционалном схватању безбедности.

Обама је истог дана када је ирански нуклеарни споразум закључен имао телефонске разговоре са три лидера, прво са саудијским краљем Салманом бин Абдулазизом (*Salman bin Abdulaziz Al Saud*), потом са израелским премијером Бенјамином Нетанјахуом (*Benjamin Netanyahu*) и на крају са престолонаследником Мухамедом Ал Нахјаном (*Mohammed bin Zayed Al Nahyan*) из Уједињених Арапских Емирата.²⁸ Ови разговори су садржински веома слични и у свима је Обама покушао да америчким савезницима у региону објасни да ће

Cornell University Press, New York, 2016, стр. 128; Иранска исламска револуција и талачка криза у Техерану су довели до прекида односа са Ираном 1979. године, па су главни савезници у региону постали Саудијска Арабија, Египат и Израел. Eugenio Lili, *New Beginning in US-Muslim Relations: President Obama and the Arab Awakening*, нав. дело, стр. 104.

27) Према подацима ОПЕК, после Венецуеле, Саудијска Арабија има највеће потврђене резерве сирове нафте у оквиру организације (266,26 милијарди барела нафте или 21%), док је Иран одмах након Саудијске Арабије (155 милијарди барела нафте или 12,8%). *OPEC Share of World Crude Oil Reserves, 2017*, OPEC, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, 17/05/2019. Наведени подаци се односе на потврђене резерве сирове нафте у земљама чланицама ОПЕК. На укупном светском нивоу, Саудијска Арабија и даље задржава друго место, док је Иран на четвртом. *Proven Oil Reserves by Country*, Global Fire Power, Internet, <https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>, 12/05/2019.

28) Barack Obama, Press Release – Readout of the President’s Call with King Salman bin Abdulaziz of Saudi Arabia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310990>, 21/05/2019.

Barack Obama, Press Release – Readout of the President’s Call with Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311156>, 21/05/2019.

Barack Obama, Press Release – Readout of the President’s Call with Crown Prince Mohammed Al Nahyan of the United Arab Emirates Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311171>, 21/05/2019.

споразум смањити могућност Ирана да развије нуклеарну бомбу, као и да ће САД остати гарант безбедности у региону.²⁹ Упркос Обаиним покушајима да умири ове државе, дошло је до извесног погоршања у односима, јер је ирански споразум у одређеној мери схваћен као америчко напуштање својих дугогодишњих савезника.

Томе у прилог је ишла и Обамина политика према земљама Блиског истока за време Арапског пролећа (попут политике према промени режима у Египту), при чему је он у великој мери остао привржен свом циљу да избегне слање америчких војника у регион. Ипак, САД су делимично подржавале Саудијску Арабију током побуна у Јемену, али њихова подршка је временом опала. Према Грегорију Гаусу (*Gregory Gause III*) логистичка подршка Саудијској Арабији током ваздушних напада је била подстакнута потребом да се ублажи напетост због потписивања споразума са Ираном.³⁰ Међутим, овај аутор такође сматра да је промена политике према Саудијској Арабији такође отворила и могућност за слободније критике.³¹ У извештају Беле куће за јавност, Нед Прајс (*Ned Price*) је 8. октобра 2016. године изразио забринутост у вези са ваздушним нападима на Јемен и цивилним жртвама и навео да „Америчка безбедносна сарадња са Саудијском Арабијом није бланко чек” услед чега су САД смањиле своју војну подршку Саудијској Арабији.³² Случајеви потписивања Иранског нуклеарног споразума и грађанског рата у Јемену указивали су да је преговарачка позиција Саудијске Арабије у односу на САД у том тренутку била погоршана и да је Саудијска Арабија имала мању моћ да произведе жељене исходе.

Дакле, може се закључити да су за време Обаиног мандата САД биле мање спремне на директно војно ангажовање у региону, већ је њихова подршка остала на нивоу техничке и

29) Исто.

30) F. Gregory Gause III, “The Future of U.S.-Saudi Relations: The Kingdom and the Power”, *Foreign Affairs*, July/August 2016, стр. 119.

31) Исто, стр. 115.

32) Barack Obama, Press Release – Statement by NSC Spokesperson Ned Price on Yemen Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucs.edu/node/319256>, 21/05/2019. Види и: Olga Pavković, „Uticaj energetske revolucije na politiku administracija predsednika Baraka Obame prema Bliskom istoku”, нав. дело, стр. 198; Marko Gagic, “Yemen Crisis – The Legacy of Alī Abdullah Šālih”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, vol. 61, бр. 3/2018, стр. 241.

финансијске помоћи. Ипак, то не значи да су САД у потпуности напустиле овај регион, што је непрестано наглашавано у Обаиним обраћањима и током састанака са званичницима, већ више представља Обаин покушај да користи друге инструменте спољне политике сем војних према земљама на Блиском истоку. Смањење рањивости САД у односу на Саудијску Арабију је резултирало мањом могућношћу Саудијске Арабије да је користи у име својих циљева у региону. Промењена политика САД према Саудијској Арабији у одређеној мери представља одраз промењених односа међузависности између две земље – смањења енергетске зависности САД у односу на Саудијску Арабију у условима непромењене зависности Саудијске Арабије од САД у војној безбедности.

3. ВОЈНА БЕЗБЕДНОСТ У ОДНОСИМА САД И САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ

Сједињене Америчке Државе су војно активне у региону Блиског истока од средине прошлог века, али њихово значајније и отвореније ангажовање почело је Картеровом доктрином која је прогласила Блиски исток виталним интересом САД, а настављено је и за време администрације Роналда Регана. Сједињене Америчке Државе су до краја 1980-их изводиле војне вежбе са скоро свим државама Персијског залива,³³ а нарочито је развијена војна сарадња са Саудијском Арабијом, која је од САД купила значајну војну инфраструктуру потребну за размештај америчких трупа.³⁴ Од тада су САД биле задужене и преузимале већину трошкова одржавања стабилности на Блиском истоку, а Саудијска Арабија је деловала као њихов регионални савезник. До средине 1990-их година, САД су потписале споразуме о одбрани са већином земаља Персијског залива и дозвољен им је приступ њиховим базама. Захваљујући томе, САД су могле да спроводе операције током Заливског рата, као и касније у Авганистану и Ираку у оквиру општег рата против тероризма.³⁵ Сједињене Америчке Државе имају

33) Овде се искључује Исламска Република Иран, са којом су САД прекинуле дипломатске односе 1979. године.

34) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, Stanford University Press, Stanford, California, 2018, стр. 42.

35) Исто, стр. 43.

војне поморске и ваздухопловне базе и постројења у Бахреину (где је стационирана и америчка Пета флота), Цибутију, Египту, Ираку, Израелу, Јордану, Кувајту, Оману, Катару, Саудијској Арабији, Турској и УАЕ, као и различите споразуме о приступу са овим земљама,³⁶ што указује на неприкосновени положај САД као гаранта безбедности у региону у поређењу са другим великим силама и са регионалним актерима.

Америчко-саудијски односи су у великој мери били обликовани безбедношћу. Сједињене Америчке Државе и Саудијска Арабија имају специјалне односе који подразумевају америчку гаранцију безбедности и стабилности на Блиском истоку. То обухвата продају оружја, војну обуку и друге врсте помоћи које САД користе од Хладног рата у циљу одржавања статуса кво. У Саудијској Арабији је још од средине прошлог века присутна Мисија за војну обуку САД (*US Military Training Mission*) која делује у оквиру Централне команде САД (*US Centcom*) и чији је званични циљ промоција националног интереса САД кроз изградњу капацитета саудијске војске (*Saudi Arabian Armed Forces – SAAF*) да брани заједничке интересе у региону Блиског истока.³⁷ У вредности америчких споразума о продаји оружја са земљама Персијског залива свакако предњачи Саудијска Арабија (у периоду 2005–2012. вредност ових споразума је износила 52,38 милијарди долара), али су значајне продаје и Уједињеним Арапским Емиратима (у истом периоду 16,51 милијарди долара) и Ираку (у истом периоду 8,53 милијарди долара).³⁸ У децембру 2011. године потписан је споразум о продаји Ф15СА борбених авиона Саудијској Арабији у вредности од 29,4 милијарди долара.³⁹

Може се закључити да су САД дуго везивале питање енергије са војном безбедношћу. У замену за сопствену енергетску безбедност, односно континуирани доток енергената

36) Matthew Wallin, *U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East*, American Security Project, 2018, Internet, <https://www.americansecurityproject.org/wp-content/uploads/2018/06/Ref-0213-US-Military-Bases-and-Facilities-Middle-East.pdf>, 20/05/2019.

37) *United States Military Training Mission*, U.S. Central Command, Internet, <https://www.centcom.mil/OPERATIONS-AND-EXERCISES/USMTM/> 21/06/2019.

38) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 51–52.

39) Barack Obama, Statement by Principal Deputy Press Secretary Joshua Earnest on U.S. Sale of Defense Equipment to Saudi Arabia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321564>, 21/05/2019.

из Саудијске Арабије и других земаља на Блиском истоку, САД су биле спремне на велике издатке како би одржавале постојећу равнотежу снага у региону. Кад је реч о Саудијској Арабији, она се пре свега ослања на САД у запречавању ширења Ирана, што је један од разлога њеног противљења споразуму са овом државом. Ипак, према Јетиву (*Steve A. Yetiv*), „Вашингтон је играо и највероватније ће наставити да игра кључну улогу у заштити Ормуза. Пентагон уверава да иако Иран може да блокира Ормуз на неко време, Сједињене Државе могу да поново отворе без много потешкоћа”.⁴⁰

Временом, сарадња две државе у области безбедности је постала изузетно велика, па је питање да ли њен прекид у овом тренутку уопште могућ. Чак иако смањују своје ангажовање на Блиском истоку или мењају инструменте спољне политике, САД и даље остају неприкосновене у војној моћи на Блиском истоку. Потпуно повлачење САД би створило вакуум моћи, који би регионални актери тежили да попуне, што би довело до извесних конфликта.⁴¹ С обзиром на то да САД и даље имају значајних интереса на Блиском истоку, мала је вероватноћа да ће дозволити тако нешто.

Према Смиту, „нафта-за-безбедност” која је постојала као образац у саудијско-америчким односима, иако почива на међузависности, указује више на реалистичку перспективу него на Кохејнову и Најеву верзију.⁴² Ипак, ово се може посматрати и из другог угла, јер и војна безбедност представља једну од проблемских области, и чак иако се не инсистира на хијерархији, не значи да би је требало потпуно искључити. Штавише, Нај и Кохејн, приликом навођења карактеристика комплексне међузависности, пишу да „војна безбедност не доминира увек (курзив аутора) агендом”.⁴³ Ниједна проблемска област се не уклапа ни у комплексну међузависност ни у реалистичке претпоставке перфектно, већ постоје осцилације са једне на другу страну у зависности од контекста.

40) Steve A. Yetiv, *Myths of the Oil Boom: American National Security in a Global Energy Market*, Oxford University Press, New York, 2015, стр. 76.

41) Philip Gater-Smith, “Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties”, нав. дело, стр. 102.

42) Исто, стр. 105.

43) Robert O. Keohane, Joseph S. Nye Jr, *Power and Interdependence*, нав. дело, стр. 20.

Поставља се питање да ли овакав образац још увек постоји, јер се увоз нафте из Саудијске Арабије континуирано смањује, па се може рећи да би потенцијални трошкови прекида снабдевања из ове земље били мањи него пре енергетске револуције. У случају блокаде или прекида у снабдевању, САД би имале одређене трошкове, али они не би били парализујући јер постоје алтернативни извори снабдевања енергијом. С друге стране, САД су тренутно једина сила која има довољно војних капацитета да ефикасно спроводи акције у региону и на тај начин осигура несметано снабдевање нафтом свим увозницима. За Саудијску Арабију, чија се готово цела привреда заснива на извозу нафте, америчка гаранција безбедности је кључна. Поред тога, америчка подршка у вођењу политике равнотеже моћи према Ирану је пресудна за Саудијску Арабију.

С обзиром да тренутно не постоји алтернатива јер ниједна друга велика сила није војно ангажована у региону у мери у којој је Америка, а Саудијска Арабија није у могућности да сама одржава регионалну равнотежу, може се закључити да ово представља извор асиметричне међузависности у односима САД и Саудијске Арабије. Војна асиметрична међузависност, према Кохејну и Нају, производи највише моћи, али истовремено носи и највеће трошкове од свих врста међузависности, тако да је употреба војне силе у односима две државе мало вероватна.⁴⁴ Ипак, према ауторима, постоји специфична ситуација у оквиру комплексне међузависности у којој је употреба војне силе и даље могућа. Ради се о ситуацији у којој се интереси две државе поклапају, али једна од њих наступа као заштитник друге, што јој даје политички утицај над њом.⁴⁵

4. ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ У ОДНОСИМА САД И САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ

Енергетска безбедност је дуго представљала једну од најважнијих проблемских области у америчко-саудијским

44) Исто, стр. 14.

45) Исто, стр. 23. У свом истраживању, аутори наводе пример Канаде и Аустралије, при чему је прва земља имала бољу преговарачку позицију у односу на САД, па су и исходи били повољнији за њу. С друге стране, Аустралија је, у страху од повлачења америчке заштитне улоге, морала да пристаје на мање повољне исходе. Исто, стр. 174.

односима и уопште у спољној политици САД. Услед чињенице да је Саудијска Арабија друга земља по количини доказаних резерви нафте на свету,⁴⁶ да је један од највећих светских произвођача,⁴⁷ и да има велики политички утицај у оквиру ОПЕК, њена улога у глобалном енергетском систему је веома значајна. То је и један од разлога зашто је ова држава имала пресудан утицај на америчку енергетску безбедност у периоду после Другог светског рата. Заправо, у великој мери енергетска безбедност је била део међузависности између САД и Саудијске Арабије, што Филип Гејтер-Смит назива „нафта-за-безбедност”.⁴⁸

Обама је на самом почетку свог првог мандата као кључни проблем издвојио америчку енергетску зависност. Такође је нагласио још један проблем који произилази из енергетске зависности – њен утицај на америчку спољну политику. Он је у обраћању изјавио: „...статус кво више није прихватљив. Иако САД чине мање од 5% светске популације, ми чинимо око четвртине светске тражње за нафтом. И овај апетит има огромну цену, цену која се мери нашом рањивошћу према волатилном тржишту нафте [...]. Мери се трговинским дефицитом, при чему скоро 20% онога што трошимо на увоз одлази на нафту. Мери се милијардама долара послатим земљама извозницама нафте, од којих многе не бисмо изабрали да подржавамо, ако бисмо имали избора (курзив аутора).”⁴⁹

Према Јетиву (*Steve Yetiv*) и Оскарсон (*Katerina Oskars-son*), смањен је увоз нафте из Саудијске Арабије и других земаља Персијског залива захваљујући енергетској револуцији

46) *Crude Oil Proved Reserves*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#/?pa=00000000000000000008&c=rurvrvfvtnvvlurvrvfvvvvvfvvvu20evvvvvvvvnvvuv&ct=0&tld=5-A&vs=INTL.57-6-AFG-BB.A&cy=2018&vo=0&v=H>, 17/05/2019.

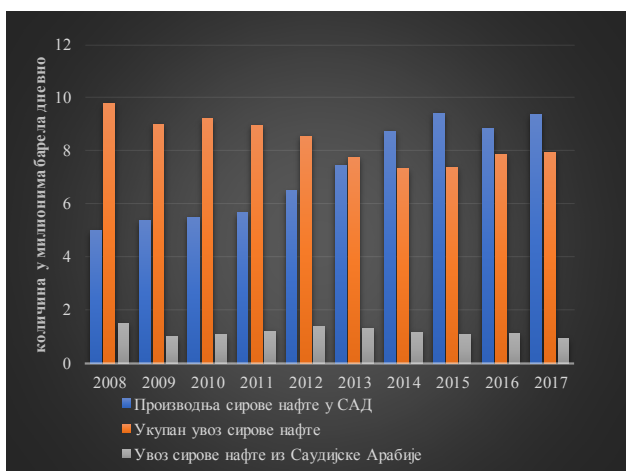
47) За време Обаминог мандата, Саудијска Арабија је била највећи светски произвођач у периоду од 2009. до 2013. године, након чега су је САД замениле као највећи светски произвођач нафте и нафтних деривата, услед повећање америчке производње и договора ОПЕК и Русије да смање производњу. *Total Petroleum and Other Liquid Production*, EIA, Internet, https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#?pa=0000000000000000000000000000000000g&c=rurvvvfvfvtvvvvlurvrvvvfvvvvvfvvvvvv20evvvvvvvvvvvvvvvs&ct=0&tlt_id=5-A&vs=INTL-53-1-AFG-TBPD-A&cv=2014&vo=0&v=H&end=2018, 20/05/2019.

48) Philip Gater-Smith, "Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties", нав. дело, стр. 105.

49) Barack Obama, Remarks on Fuel Efficiency Standards Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/286378>, 21/05/2019.

у САД која је довела до повећане домаће производње.⁵⁰ Производња сирове нафте у САД се удвостручила од 2008. до 2017. године (континуирано је расла од 5 милиона барела нафте дневно у 2008. години до 9,35 милиона барела нафте дневно у 2017. години).⁵¹ Увоз нафте из Саудијске Арабије је опао у периоду после енергетске револуције у САД, а у складу са Обаином енергетском стратегијом мањег ослањања на стране изворе и развоја домаће производње енергената. Према подацима Администрације за информације о енергији, увоз сирове нафте из Саудијске Арабије у хиљадама барела годишње је значајно опао у периоду 2008–2017.⁵² У наредном графикону дат је приказ америчке производње сирове нафте у наведеном периоду, њеног укупног увоза и увоза из Саудијске Арабије.

Графикон 1. Производња сирове нафте у САД, укупан увоз и увоз из Саудијске Арабије у периоду 2008–2017, изражено у милионима барела дневно

Извор: Обрада аутора на основу података Администрације за информације о енергији⁵³

50) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 60.

51) *U.S. Field Production of Crude Oil (Thousand Barrels per Day)*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRFPUS2&f=A>, 23/05/2019. Види такође и: Olga Pavković, „Uticaj energetske revolucije na politiku administracija predsednika Baraka Obame prema Bliskom istoku”, нав. дело, стр. 187.

52) *U.S. Import from Saudi Arabia of Crude Oil*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUSSA1&f=A> 23/05/2018.

53) *U.S. Field Production of Crude Oil (Thousand Barrels per Day)*, EIA, нав. дело; *U.S. Imports*

У складу са тиме, Обама је у свом обраћању у бази Бакли у Колораду почетком 2012. године рекао: „Прошле године, ослањали смо се на најмање стране нафте у протеклих 16 година. То није добило превише пажње, али је важно. Крећемо се у правом смеру када је реч о производњи нафте и гаса”.⁵⁴ Како је америчка производња енергената расла континуирано током његовог мандата, Обама је током 2014. године у великом броју обраћања понављао да највећи произвођач нафте и гаса није Русија нити Саудијска Арабија, већ САД.⁵⁵

Независно од тога, према Јетиву и Оскарсон, током овог периода, америчке енергетске компаније су побољшале своје позиције у региону. У Саудијској Арабији су већ дуги низ година присутне америчке компаније Шеврон (*Chevron*) и Ексон (*ExxonMobil*). У последњој деценији, Шеврон је ојачао партнерство са саудијском компанијом у области петрохемије, док је Ексон један од највећих страних инвеститора и највећи купац сирове нафте Сауди Арамка (*Saudi Aramco*).⁵⁶ Приликом разматрања односа између САД и Саудијске Арабије, морају се у обзир узети и интереси приватних компанија које послују у региону, што одговара својству вишеструке повезаности у комплексној међузависности.

Чак иако САД постигну одређену врсту енергетске независности, оне ће и даље бити зависне од стабилних цена нафте, што значи да је за њих слободан проток нафте на Блиском истоку и даље значајан циљ.⁵⁷ Глобални енергетски систем не зависи само од Сједињених Америчких Држава, већ и од других великих произвођача, попут Русије и земаља

of Crude Oil (Thousand Barrels), EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=pet&s=mcrimusl&f=a>, 23/05/2019; *U.S. Imports from Saudi Arabia of Crude Oil (Thousand Barrels per Day)*, EIA, Internet <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=M-CRIMUSSA2&f=A>, 23/05/2019.

54) Barack Obama, Remarks at Buckley Air Force Base, Colorado Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/299835>, 21/05/2019.

55) Нпр. види: Barack Obama, Press Release – White House Releases Report on the Administration’s All-of-the-Above Energy Strategy as a Path to Sustainable Economic Growth Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317856>, 21/05/2019.

56) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 61–62.

57) Philip Gater-Smith, “Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties”, нав. дело, стр. 97.

ОПЕК. То указује да САД и даље имају интереса у одржавању овог система, иако би у случају потенцијалног прекида у снабдевању имале алтернативу у домаћим стратешким резервама и домаћој производњи. Зависност од Саудијске Арабије у области енергетске безбедности се смањује, али она није у потпуности нестала, услед чињенице да САД и даље увозе тешку нафту из ове државе, као и да су део глобалног система енергије у коме је Саудијска Арабија и даље значајан актер.

Америчка нафта добијена фрековањем је тзв. лака нафта, док су рафинерије у САД годинама биле прилагођене преради тешке нафте каква се производи у Саудијској Арабији.⁵⁸ Све док процес њиховог прилагођавања траје, САД ће и даље увозити тешку нафту у одређеној мери. У складу са тиме, САД су у периоду 2009–2017. године у великој мери тежиле и делимично успеле да диверзификују свој увоз, као и да развију одрживу домаћу производњу нафте и гаса који се могу користити као супститут за увезене енергенте.

Америчка енергетска револуција је на неки начин отворила могућности сарадње са Саудијском Арабијом, поготово када је реч о трансферу технологије. Према Јетиву и Оскарсон, једна од предности коју уживају САД у односу на друге велике силе попут Кине и Русије је технологија за експлоатацију уљаних и гасних шкриљаца над којом САД тренутно имају монопол.⁵⁹ Захваљујући улагању у енергетску индустрију, САД су у протеклих педесет година успеле да развију инфраструктуру и технологију која уз релативно мање трошкове од конкурената може да се користи за екстракцију енергената из ових стена. Овај начин експлоатације је нарочито усавршен након 2008. године, што је и допринело наглом расту домаће производње нафте и гаса у САД. Познато је да и Кина поседује значајне резерве шкриљаца, али због недостатка технологије и трошкова, мало је вероватно да ће успети да развије овакву производњу у скорије време. Поред тога, прилагођавање рафинерија и других постројења новој лакој нафти која се добија из шкриљаца веома је скуп и дуготрајан

58) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 64.

59) Исто, стр. 63.

процес уколико су оне већ уподобљене тешкој нафти каква се иначе производи на Блиском истоку.

Јетив и Оскарсон такође наводе да је Саудијска Арабија почела са развојем неконвенционалних облика енергије и да за то поседује резерве, као и да САД могу помоћи да развије технологију. С друге стране, она представља одређену врсту претње саудијској економији као конкурент.⁶⁰ Поред тога, већа понуда нафте на тржишту из земаља које не припадају ОПЕК у одређеној мери смањује саудијску могућност да контролише цене (кроз одређивање понуде).

Поред тога, Смит сматра да је дошло до „геостратешке смене” односно да се много више нафте у данашње време извози у Азију него у САД.⁶¹ Према овом аутору, постоји неколико изазова саудијској енергетској безбедности: америчка енергетска револуција и повећана производња нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца који могу у једном тренутку постати озбиљан конкурент саудијској нафти; поновно укључивање Ирана и Ирака на тржиште нафте, као и повећана потрошња горива у Кини.⁶² Зато је један од главних циљева саудијског принца Мухамеда (*Mohammad bin Salman bin Abdulaziz Al-Saud*) који је уједно и председавајући Савета за економске послове и развој, реформисање саудијске економије у складу са Визијом 2030.⁶³ Овај документ износи циљеве које саудијска кућа намерава да постигне до 2030. године, а који се у великој мери односе на економију. Свесни проблема привреде која се искључиво ослања на приходе од нафте, Саудијци су велику пажњу усмерили тражењу алтернатива. Америчка енергетска револуција, која је подигла нивое производње нафте и гаса у САД и довела до смањења увоза такође је утицала на приближавање Кине и земаља Персијског залива, које се све више окрећу азијском тржишту енергије.⁶⁴ Народна Република Кина, као држава чији се увоз нафте из Саудијске Арабије и

60) Исто, стр. 64.

61) Philip Gater-Smith, “Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties”, нав. дело, стр.89.

62) Исто, стр. 95.

63) *Vision 2030*, Kingdom of Saudi Arabia, Internet, <http://vision2030.gov.sa/en/foreword>, 04/05/2019.

64) Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 87.

других земаља на Блиском истоку континуирано повећава, представља одрживу опцију за саудијски извоз. У том смислу, Кан (*Zahid Khan*) и Гуо (*Changgang Guo*) сматрају да развој односа са земљама Персијског залива не погодује само Кини, већ и њима јер јачањем односа са Кином оне покушавају да смање своју зависност од САД.⁶⁵ Ипак, с обзиром на то да и сама зависи од америчког безбедносног кишобрана у региону,⁶⁶ до сада се показало да Кина у формулисању своје спољне политике на Блиском истоку као основу узима америчке односе са регионалним актерима.

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У периоду од 2009. до 2017. године дошло је до извесних промена у политици САД према Саудијској Арабији. Један од циљева Обаине спољне политике је било смањење енергетске зависности. Захваљујући енергетској револуцији која се десила у САД и показала резултате на почетку његовог првог мандата, он је делимично успео да оствари овај циљ. Услед америчке енергетске револуције производња нафте и природног гаса у САД је значајно порасла у периоду од 2008. године. Повећана домаћа производња и диверзификација увоза су смањиле енергетску зависност која је постојала у односима са Саудијском Арабијом од 1970-их година прошлог века, првенствено кроз смањење увоза нафте из ове земље. Према дефиницији коју користи Администрација за информације о енергији, дошло је до смањења енергетске зависности од Саудијске Арабије у периоду после 2009. године, а такво мишљење заступа и већина аутора који се баве овом темом, а чији су текстови обрађени у овом раду.

65) Zahid Khan, Changgang Guo, "China's Energy Driven Initiatives with Iran: Implications for the United States", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 11, No. 4, 2017, стр. 19.

66) Види нпр. Bruce Jones, David Stevens, *Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, нав. дело, стр. 83; Steve A. Yetiv, Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, нав. дело, стр. 73; Gawdat Bahgat, "Chinese and US Energy Policy in the Middle East" in: *Toward Well-Oiled Relations: China's Presence in the Middle East* (ed. Niv Horesh), Palgrave MacMillan, New York, 2016, стр. 116; James M. Dorsey, "China and the Middle East: Venturing into the Maelstrom", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 11, No. 1, 2017, стр. 3.

С обзиром на то да је проблем енергетске зависности био ограничење за америчку спољну политику дуги низ година, Обама је свесрдно прихватио ову промену и током свог мандата се залагао за употребу домаћих извора енергије. Његова енергетска политика се заснивала на сваком могућем извору енергије који је произведен у САД. Смањење енергетске зависности је имало утицаја и на америчку политику према Саудијској Арабији. Иако је у Обаминим јавним излагањима континуирано исказивана посвећеност одржању америчко-саудијског пријатељства и сарадње, САД су биле мање спремне да се војно ангажују у региону за циљеве Саудијске Арабије. То се показало на примеру Арапског пролећа и грађанског рата у Јемену, а у потоњем примеру је наглашено да постоје извесна ограничења у гаранцијама безбедности које пружају САД. Закључивање Иранског нуклеарног споразума, упркос противљењу Саудијске Арабије, такође је било показатељ повећане слободе избора САД у политици према Блиском истоку и погоршане преговарачке позиције Саудијске Арабије у односу на САД, која је резултирала мањом моћи утицања на исходе. Да није дошло до промена у америчкој енергетској безбедности на домаћем тлу, она би се и даље превасходно ослањала на увоз из држава као што је Саудијска Арабија и њене спољнополитичке акције би у суштини биле ограничене страхом од прекида снабдевања.

Са друге стране, зависност Саудијске Арабије у погледу војне безбедности од САД је остала непромењена. Ниједна друга велика сила нема могућности да се војно ангажује у обиму у ком то чине САД већ деценијама на Блиском истоку. Осим тога, Саудијска Арабија, упркос улагању у своју војну моћ, не може сама да одржава регионалну равнотежу, нарочито не у контексту војног и економског јачања Ирана, као и низа револуција које су се одиграле у региону од 2011. године и оставиле бројне нерешене конфликте. У овом тренутку, САД су једине које могу да обезбеде слободан проток нафте из региона, а за Саудијску Арабију и њену енергетску безбедност и економију које се заснивају на извозу нафте је то пресудно. У том смислу, може се закључити да постоји асиметрична међузависност у корист САД, која за ову државу може значити моћ. Ипак, још увек није извесно како ће САД користити ту моћ и да ли ће покушати да искористе рањивост Саудијске Арабије.

У случају потпуног повлачења САД из региона Блиског истока, постојећа равнотежа моћи би била нарушена, а тиме би се у питање довела и енергетска безбедност многих држава које увозе нафте из региона и које су од ње зависне. С обзиром да се међу њима налазе и савезници САД, као и да би такве промене утицале на светску цену нафте, САД и даље имају интереса у региону. Ипак, средства која САД користи сада не морају бити преобладајуће јер се не ради о виталној угрожености.

ЛИТЕРАТУРА

- Гађиновић Радослав, „Енергетска безбедност државе”, *Политика националне безбедности*, Институт за политичке студије, год. V, vol. 6, бр. 1/2014, стр. 9–29.
- Bahgat Gawdat, “Chinese and US Energy Policy in the Middle East” in: *Toward Well-Oiled Relations: China’s Presence in the Middle East* (ed. Niv Horesh), Palgrave MacMillan, New York, 2016, стр. 115–124.
- Crude Oil Proved Reserves*, EIA, Internet, https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#/?pa=000000000000000000000008&c=rurvrvrvfvtnvv1urvrvrvfvvvvvfvvvou20evvvvvvvvnvvuvo&ct=0&tl_id=5-A&vs=INTL.57-6-AFG-BB.A&cy=2018&vo=0&v=H, 17/05/2019.
- Dorsey James M., “China and the Middle East: Venturing into the Maelstrom”, *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 11, No. 1, 2017, стр. 1–14.
- Gagic Marko, “Yemen Crisis – The Legacy of Alī Abdullah Ṣālih”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, vol. 61, бр. 3/2018, стр. 229–246.
- Gater-Smith Philip, “Complex interdependence in the China-Saudi-US triangle? Assessing shifts in the issue area linkages between energy trade and security ties” in: *China’s Presence in the Middle East: The Implications of One Belt, One Road Initiative* (eds. Anoushiravan Ehteshami, Niv Horesh), Routledge, Taylor and Francis Group, 2018, стр. 88–119.

Gause F. Gregory III, "The Future of U.S.-Saudi Relations: The Kingdom and the Power", *Foreign Affairs*, July/August 2016, стр. 114–126.

International Energy Security: Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries, Energy Charter Secretariat, March 2015.

Jones Bruce, Stevens David, *Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, Brookings Institution Press, Washington D. C., 2015.

Keohane Robert O., Nye Jr Joseph S., *Power and Interdependence*, 4th edition, Longman, 2012.

Khan Zahid, Guo Changgang, "China's Energy Driven Initiatives with Iran: Implications for the United States", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 11, No. 4, 2017, стр. 15–31.

Kler Majkl T., „Energetska bezbednost” u: *Uvod u studije bezbednosti* (priredio: Pol Vilijams), JP Službeni Glasnik, 2012.

Lili Eugenio, *New Beginning in US-Muslim Relations: President Obama and the Arab Awakening*, Palgrave MacMillan, London, 2016.

Montgomery Evan Braden, *In the Hegemon's Shadow: Leading States And The Rise Of Regional Powers*, Cornell University Press, New York, 2016.

Obama Barack, Fact Sheet: Implementation of the U.S.-Gulf Cooperation Council Strategic Partnership Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318508>, 21/05/2019.

Obama Barack, Fact Sheet: United States-Saudi Arabia Bilateral Relationship Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308847>, 21/05/2019.

Obama Barack, Interview with Jeffrey Goldberg of Bloomberg's "View" Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309843>, 21/05/2019.

- Obama Barack, Press Release – President’s Calls to Foreign Leaders Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323576>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Press Release – Readout of the President’s Call with King Salman bin Abdulaziz of Saudi Arabia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310990>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Press Release – Readout of the President’s Call with Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311156>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Press Release – Readout of the President’s Call with Crown Prince Mohammed Al Nahyan of the United Arab Emirates Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311171>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Press Release – Statement by NSC Spokesperson Ned Price on Yemen Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319256>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Press Release – White House Releases Report on the Administration’s All-of-the-Above Energy Strategy as a Path to Sustainable Economic Growth Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, 21/05/2019.
- Obama Barack, Remarks at Buckley Air Force Base, Colorado Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/299835>, 21/05/2019.
- Obama Barack, Remarks on Fuel Efficiency Standards Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/286378>, 21/05/2019.

Obama Barack, Statement by Principal Deputy Press Secretary Joshua Earnest on U.S. Sale of Defense Equipment to Saudi Arabia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, Internet, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321564>, 21/05/2019.

OPEC Share of World Crude Oil Reserves, 2017, OPEC, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, 17/05/2019.

Ortting Robert W., Perovic Jeronim, „Energy security”, in: *Routledge Handbook of Security Studies* (eds. Myriam Dunn Cavelty, Victor Mauer), Routledge, Taylor and Francis Group, 2010.

Pavković Olga, „Uticaj energetske revolucije na politiku administracija predsednika Baraka Obame prema Bliskom istoku”, *Godišnjak FPN*, 2/2018, crp. 183–202.

Proven Oil Reserves by Country, Global Fire Power, Internet, <https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>, 12/05/2019.

Scobell Andrew, “Why the Middle East matters to China?” in: *China's Presence in the Middle East: The Implications of the One Belt, One Road Initiative* (eds. Niv Horesh, Anoushiravan Ehteshami), Routledge, Taylor and Francis Group, New York and London, 2018, crp. 9–23.

Total Petroleum and Other Liquid Production, EIA, Internet, https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#/?pa=00000000000000000000000000000000g&c=ruvvvvvfvtnvvvlurvfvvvvvfvvvvvfvvvou20evvvvvvvvvvnvvuvs&ct=0&tl_id=5-A&vs=INTL.53-1-AFG-TBPD.A&-cy=2014&vo=0&v=H&end=2018, 20/05/2019.

U.S. Field Production of Crude Oil (Thousand Barrels per Day), EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRFPUS2&f=A>, 23/05/2019

U.S. Import from Saudi Arabia of Crude Oil, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=M-CRIMUSSA1&f=A> 23/05/2018.

U.S. Imports from Saudi Arabia of Crude Oil (Thousand Bar-

- rels per Day*), EIA, Internet <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUSSA2&f=A>, 23/05/2019.
- U.S. Imports of Crude Oil (Thousand Barrels)*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=pets&s=mcrimus1&f=a>, 23/05/2019
- U.S.-Saudi Relations*, Council of Foreign Relations, Internet, <https://www.cfr.org/backgrounder/us-saudi-arabia-relations>, 22/05/2019.
- United States Military Training Mission*, U.S. Central Command, Internet, <https://www.centcom.mil/OPERATIONS-AND-EXERCISES/USMTM/> 21/06/2019.
- Vision 2030*, Kingdom of Saudi Arabia, Internet, <http://vision2030.gov.sa/en/foreword>, 04/05/2019.
- Wallin Matthew, *U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East*, American Security Project, 2018, Internet, <https://www.americansecurityproject.org/wp-content/uploads/2018/06/Ref-0213-US-Military-Bases-and-Facilities-Middle-East.pdf>, 20/05/2019.
- World Oil Transit Chokepoints*, EIA, Internet, <https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=WOTC>, 04/05/2019.
- Yetiv Steve A., *Myths of the Oil Boom: American National Security in a Global Energy Market*, Oxford University Press, New York, 2015.
- Yetiv Steve A., Oskarsson Katerina, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, Stanford University Press, Stanford, California, 2018.

Olga Pavkovic

THE U. S. FOREIGN POLICY TOWARDS THE KINGDOM OF SAUDI ARABIA 2009–2017

Resume

The main goal of this paper is reviewing the literature regarding US foreign policy towards the Kingdom of Saudi Arabia from 2009 to 2017, primarily in the issue areas of energy and military security. Besides the introduction and conclusion, the paper consists of three subsections, first of which is dedicated to the bilateral relations of US and Saudi Arabia during Obama's term. The other two subsections deal with the main issue areas in these countries' relations, i.e. energy and military security. The first assumption of the paper states that US energy dependence on Middle Eastern countries, including Saudi Arabia, has decreased during those eight years. The second hypothesis states that Saudi Arabia is still dependent on the US in the issue area of military security. This paper was written as an empirical study, nevertheless it is grounded in and guided by the theory of complex interdependence.

US foreign policy towards Saudi Arabia has been partially altered during Obama's presidency, due to his devotion to the goal of energy dependence reduction. This alteration was in a way facilitated by the US energy revolution, and consequent shale oil boom which occurred at the beginning of Obama's presidential incumbency. According to the authors mentioned in this paper, and Energy Information Administration, higher domestic production and import diversification contributed to lowering energy dependence in relations with Saudi Arabia. This change in US energy security has affected its foreign policy towards oil exporting countries, including Saudi Arabia. Even though special relations and friendship with Saudi Arabia had been continuously emphasized during Obama's public appearances, he was less inclined to using military force in the region than his predecessors. That was clear during the Arab spring, as well as the civil war in Yemen, given that Saudi Arabia was denied full American support. The Iranian Nuclear Deal can also be an indicator of greater freedom of choice

in foreign policy. If US hadn't achieved energy security based on its own resources, it would have still been predominantly reliant on Middle Eastern oil, and US foreign policy would have had constraints due to that reliance.

On the other hand, Saudi Arabia is still depending on USA for keeping the balance of power in the region. To this day no other great power has been able to replace US when it comes to military security in the Middle East, nor is Saudi Arabia capable of doing it on its own, especially when the rise of Iran is taken into account. Therefore, only US can guarantee the free flow of oil, and that's crucial for Saudi Arabia, whose economy is mostly reliant on oil exports. Hence, we conclude that the relations of US and Saudi Arabia are those of complex interdependence, and more specifically of asymmetrical interdependence.

Keywords: foreign policy, the Middle East, United States of America, Kingdom of Saudi Arabia, energy security, military security, interdependence

* Овај рад је примљен 20. јуна 2019. године, а прихваћен на састанку Редакције 12. септембра 2019. године.